

D E B I U T Y S T U D E N C K I E

2023

EKONOMIA

pod redakcją

Bożeny Borkowskiej

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2023

Recenzja

Wawrzyniec Michalczyk

Redakcja wydawnicza

Agata Wójcicka-Kołodziej

Korekta

Barbara Łopusiewicz

Skład i łamanie

Małgorzata Myszkowska

Projekt okładki

Beata Dębska

Na okładce wykorzystano zdjęcie z zasobów 123rf

Praca opublikowana na licencji Creative Commons Uznanie autorstwa

Na tych samych warunkach 4.0 Międzynarodowe (CC BY-SA 4.0).

Skrócona treść licencji na <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.pl>

ISBN 978-83-67899-04-8 (wersja papierowa)

ISBN 978-83-67899-05-5 (wersja elektroniczna)

DOI: 10.15611/2023.05.5

Druk i oprawa: TOTEM

Streszczenie: Celem niniejszej pracy jest wskazanie społecznych i gospodarczych skutków przedsiębiorczości produktywnej i destrukcyjnej występującej na rynku marihuany w Stanach Zjednoczonych. Różnice w efektach wynikają z legalizacji produkcji i konsumpcji narkotyku w poszczególnych stanach. W. Baumol w swojej koncepcji wyodrębnia rodzaje przedsiębiorczości pod względem skutków oddziaływania przedsiębiorstw na otoczenie i rozwój społeczno-gospodarczy. Wyróżnia on przedsiębiorczość produktywną, nieproduktywną oraz destrukcyjną. Wprowadzanie oraz modyfikacja regulacji prawnych dotyczących produkcji, handlu i dystrybucji marihuany w kraju ma duży wpływ na interpretację skutków działań przedsiębiorstw. Znaczący wpływ na procesy legislacyjne dotyczące marihuany i innych narkotyków w Stanach Zjednoczonych mają grupy interesu. Rynek marihuany w USA rozrasta się, a swoim dynamicznym rozwojem wpływa na otoczenie. W niniejszej pracy rozważaniom poddane zostaną społeczne i gospodarcze efekty wywołane zmianami regulacji prawnych dotyczących produkcji, handlu, dystrybucji i konsumpcji marihuany, a także opisane zostaną działania przedsiębiorstw i ich wpływ na otoczenie. Metodami badawczymi wykorzystanymi w pracy są analiza literatury, studium przypadków oraz, w niewielkim zakresie, dane statystyczne.

Słowa kluczowe: regulacja, rynki narkotyków, marihuana, przedsiębiorczość

1. Wstęp

Celem pracy jest wskazanie społecznych i gospodarczych skutków przedsiębiorczości produktywnej i destrukcyjnej występującej na rynku marihuany w Stanach Zjednoczonych. W pracy termin „przedsiębiorczość” jest używany w rozumieniu koncepcji W. Baumola (Baumol, 1990). Rozważaniom poddane zostaną społeczne i gospodarcze efekty wywołane zmianami regulacji prawnych w Stanach Zjednoczonych dotyczących produkcji, handlu, dystrybucji i konsumpcji marihuany. W niniejszej pracy zostaną poddane analizie działania przedsiębiorstw i ich wpływ na otoczenie. Metodami badawczymi wykorzystanymi w pracy są analiza literatury, studium przypadków oraz, w niewielkim zakresie, dane statystyczne.

W literaturze przedmiotu znaleźć można wiele koncepcji przedsiębiorcy w ujęciu ekonomicznym. Według ujęcia tradycyjnego przedsiębiorcą jest właściciel kapitału oraz osoba uruchamiająca firmę (Klimczak, 2015, s. 373). Z kolei w ekonomii współczesnej powstały nowe koncepcje przedsiębiorczości. F. Knight twierdzi, że przedsiębiorcą jest osoba gotowa ponieść koszty swojej działalności gospodarczej w warunkach niepewności, czyli gdy mogą wystąpić zdarzenia niespodziewane oraz takie, od

których nie da się ubezpieczyć (Knight, 1921). J.A. Schumpeter w swojej koncepcji określa przedsiębiorcę jako osobę wprowadzającą innowację. Taki przedsiębiorca korzysta z wynalazku, który zapewnia mu monopol na okres trwania patentu i pozwala na przyczynianie się do rozwoju gospodarki (Schumpeter, 1976). Natomiast I. Kirzner twierdzi, że przedsiębiorca jest pośrednikiem, który wzbogaca się dzięki koordynowaniu wymian, w których bierze udział (Kirzner, 1973). Dla celów niniejszej pracy najbardziej przydatna jest definicja W. Baumola, który w swojej koncepcji wyróżnia trzy typy przedsiębiorczości i rozdziela je pod względem oddziaływania na otoczenie i rozwój społeczno-gospodarczy (Baumol, 1990). Przedsiębiorczość produktywna przyczynia się do rozwoju gospodarczego i społecznego oraz skutkuje osiągnięciem korzyści zarówno przez producentów, konsumentów, jak i ich otoczenie. Może to być tworzenie miejsc pracy w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, budowanie dróg lokalnych przez inwestorów czy nawet finansowanie ochrony zdrowia i edukacji społeczeństwa. Z kolei oddziaływanie na rozwój gospodarczy może polegać na zarejestrowaniu i opodatkowaniu produkcji dóbr lub usług oraz generowaniu wpływów z podatków do budżetów lokalnych bądź krajowych. Baumol zauważył, że przedsiębiorca może podejmować działania negatywnie wpływające na rozwój gospodarczy. Wykorzystywanie okazji związanych z lukami w prawie – unikanie podatków czy przenoszenie produkcji do krajów, w których słabo chronione są prawa człowieka i prawa pracownicze, a następnie wyzysk pracowników – to działania, które w rozumieniu Baumolowskiej przedsiębiorczości są nieproduktywne. Natomiast przedsiębiorczość destrukcyjna charakteryzuje się tym, że korzyści osiągnane są przez przedsiębiorcę, a koszty przenoszone są na odbiorców. W skrajnym przypadku polega to na organizowaniu czarnego rynku (Klimczak, 2015). Przy typie destrukcyjnym wpływ na rozwój gospodarczy i społeczny jest negatywny, a nawet może być hamujący.

Regulacja jest fundamentalnym sposobem wywierania wpływu na gospodarkę i społeczeństwo przez państwo. W literaturze przedmiotu regulację definiuje się jako działalność państwa polegającą na nakłonieniu gospodarstw domowych i przedsiębiorstw do podejmowania odpowiednich decyzji. „W ekonomii rynek i państwo przeciwstawia się sobie z punktu widzenia interesów, które są za ich pomocą realizowane. Na ogół przyjmuje się, że na rynku realizowane są wąskie, egoistyczne interesy osób, natomiast działania państwa służą dobru wspólnemu” (Borkowska, 2013). Jest to ujęcie normatywne. W pozytywnych koncepcjach regulacji rynku regulacja jest ujmowana jako towar, na który popyt zgłaszają grupy interesu, a podaż jest oferowana przez polityków (Stigler, 1971). Jednakże w takim modelu bierze się pod uwagę możliwość zmniejszenia martwej renty (Becker, 1983) i korzyści otrzymywanych przez konsumentów lub możliwość przechwycenia regulacji przez małe grupy interesu. „W rzeczywistości nietrudno jednak o przykłady wskazujące, że państwowa regulacja rynków ogranicza wolność osób i tworzy przywileje dla niektórych grup interesu” (Borkowska, 2013). Z kolei koncepcje normatywne zakładają skuteczność państwa w korygowaniu zawodności rynku, uznając wprowadzanie

regulacji za konieczne ze względu na problem niedoskonałości rynku. Efekt gapowicza, nieefektywna alokacja dóbr (Obiektywizm, b.d.), zjawisko asymetrii informacji i praktyki monopolistyczne (Śliwa, b.d.) to przykłady zjawisk, które wskazują na nieskuteczność działań państwa i rynku. Regulacje ekonomiczne obejmują ogrom przepisów dotyczących ochrony konsumentów, polityki fiskalnej i monetarnej, norm dotyczących ochrony środowiska i regulacji antymonopolowych oraz regulacji sektora finansowego (Śliwa, b.d.). Regulacje pełnią więc funkcję korekty błędów rynku zgłaszanych przez grupy wpływu. Wprowadzenie ich powinno służyć gospodarce i społeczeństwu, jednak w rzeczywistości często zostaje przejęte przez wąską grupę interesu i nie zawsze przynosi korzyści całemu społeczeństwu. Grupa, która zaofiaruje politykom najbardziej korzystne warunki, uzyskuje „wynagrodzenie” w postaci regulacji korzystnej dla danej branży (Solek, 2006). Lobbying stosowany przez grupy wpływu może dotyczyć obecnych zmian w prawie, ale również zmian, które zostały wprowadzone już w przeszłości. Oznacza to, że zmiany w prawie dotyczące kryminalizacji marihuany (Legalizacja konopi, 2021), a następnie dekryminalizacji i legalizacji narkotyku na poziomie stanowym, to zmiany wprowadzone poprzez lobbying grup nacisku. Świadczy to o tym, że regulacje i zmiany prawa, czyli do których doszło również w przeszłości, mogą nie przynosić już korzyści współczesnemu społeczeństwu. Ustanowione w taki sposób prawo może zdecydowanie różnić się od rzeczywistych potrzeb i preferencji społeczeństwa.

2. Przedsiębiorczość produkcyjna na rynku marihuany w Stanach Zjednoczonych

Prawo dotyczące posiadania i używania marihuany jest zróżnicowane w USA. Wiele stanów zalegalizowało marihuanę w innym stopniu, ale na poziomie federalnym nadal pozostaje ona nielegalna (Money.pl, 2022) i znajduje się na liście substancji kontrolowanych (VapoManiak, 2021). Obecnie substancja ta jest legalna do użytku rekreacyjnego w 21 stanach, a w pozostałych instytucje ściśle kontrolują jej produkcję lub próbują zapobiec dystrybucji narkotyku na terenie stanu.

Regulacje zarówno ekonomiczne, jak i społeczne, są wprowadzane w celu ochrony konsumentów przed różnymi rodzajami ryzyka. Państwo pełni wiele funkcji w gospodarce wolnorynkowej, jedną z nich jest ograniczanie konsumpcji dóbr niepożądanych społecznie, którymi są narkotyki. Warto zatem zwrócić uwagę na fakt, że znaczny wpływ na procesy legislacyjne narkotyków w USA mają grupy interesu. Chociaż istnieje kilka definicji lobbyingu, przyjmuje się, że jest to próba wpływu na decyzje władz lub agencji rządowych poprzez wywieranie presji na organach ustalających regulacje. Może to być dokonywane przez osobistą interakcję, publiczne poruszanie danego tematu lub różnego rodzaju pisma formalne. Grupy interesu publicznego, związki zawodowe i organizacje non-profit lobbują rządy na poziomach stanowych i federalnym. Na lobbying stać również niektóre korporacje posiadające duży kapitał, który pozwala na zatrudnianie profesjonal-

nych lobbystów. Według Center for Responsive Politics, w sumie ponad 5,7 mln dolarów zostało przeznaczonych na pokrycie wydatków na lobbying dotyczący marihuany w 2019 roku. Grupa Cannabis Trade Federation (CTF) wydała wymienioną kwotę na lobbying w kwestiach związanych z konopiami indyjskimi w 2019 roku. Działania te odegrały kluczową rolę w tworzeniu i wdrażaniu polityki dotyczącej marihuany w wielu stanach. Wprowadzone zostały przepisy umożliwiające tworzenie przemysłu rekreacyjnej marihuany. Warto wspomnieć, że nawet po legalizacji pozostaje ona nielegalna dla niepełnoletnich. Kolejnym czołowym sponsorem lobbyngu dotyczącego marihuany jest spółka Curaleaf (Where's Weed, b.d.). (Więcej informacji na temat działalności tej firmy przedstawiono w następnej części pracy.) Zauważyć więc można, że zmiany zachodzące w prawie mogą być zainicjowane przez grupy interesów.

W 2020 roku w USA sprzedaż marihuany do celów rekreacyjnych wyniosła 2,7 miliarda dolarów. W stanach, w których marihuana jest zalegalizowana, znacząco rosną wpływy do budżetu z podatków (Woźniak, 2021). Wynika z tego, że przedsiębiorstwa na rynku marihuany działają w sposób produktywny, jeżeli chodzi o jej wpływ na gospodarkę i ekonomię regionu. Obroty na rynku marihuany w USA w 2023 roku szacowane są na 12,5 mld dolarów, z kolei za sześć lat prognozowane są przychody w wysokości 23 mld dolarów (Peoples-Stokes, 2019). Oznacza to, że czekanie na zalegalizowanie to strata setek tysięcy milionów dolarów przychodu dla przedsiębiorców z każdego stanu, który się wstrzymuje. Na wysoką wartość spółek giełdowych działających na rynku sprzedaży produktów z konopi indyjskich wpływają nie tylko działania i polityka przedsiębiorstw, ale również nastawienia inwestorów. Część spółek zajmujących się produkcją i dystrybucją marihuany odnotowuje szybki i dynamiczny wzrost, co może być postrzegane jako zachęta do inwestowania w branżę (Woźniak, 2021). W ten sposób przedsiębiorstwa na tym rynku wpływają w sposób produktywny na rozwój gospodarczy.

Zmiany w prawie i legalizacja marihuany na poziomie stanowym pozwala na produkcję i dystrybucję artykułów z konopi indyjskich. Egzekwowanie przepisów wynikających z regulacji oraz kontrola produktów z marihuany wprowadzanych na rynek są zadaniami różnych organizacji. W USA zajmują się tym Agencja Żywności i Leków (Food and Drug Administration [FDA]) oraz Agencja Zwalczania Narkotyków (Drug Enforcement Administration [DEA]). FDA nadzoruje wprowadzane na rynek produkty lecznicze pochodzące z konopi indyjskich. Prowadzi również badania, w których sprawdza wpływ zażywania substancji na zdrowie. Z kolei DEA sprawuje kontrolę nad rejestracją producentów. Agencja nie tylko wymaga certyfikatów i egzekwuje prawo, ale również śledzi nielegalnych producentów i sprzedawców. „Są to organizacje działające na poziomie federalnym. Pozostałe organy kontroli pozostają w jurysdykcji konkretnych stanów. Najczęściej tworzą one specjalne oddziały kontroli konopi indyjskich, jak np. w Kalifornii czy Nowym Jorku” (Woźniak, 2021). Jeżeli normy i standardy będą efektywnie egzekwowane przez agencje publiczne w danych stanach, to będą one sprzyjać rozwojowi w sferze gospodarczej. Ta efek-

tywność może wynikać z dużych nakładów finansowych na wymiar sprawiedliwości i egzekwowanie regulacji albo może być powodowana samymi zmianami w tych regulacjach.

2.1. Studium przypadku – Spółka Curaleaf

Spółka Curaleaf została założona w stanie Massachusetts i jest pionowo zintegrowaną firmą, koncentrującą się na produkcji i sprzedaży marihuany medycznej. Firma ma ponad 150 aptek i 28 miejsc upraw. Dystrybuuje swoje towary w 19 stanach.

Spółka bardzo aktywnie działa w lobbingu dotyczącym zmian w regulacjach na rynku marihuany oraz przeznaczą na ten cel duży kapitał. Zgodnie z deklaracją celem spółki jest zapewnienie marihuany dobrej jakości sprzedawanej w celu zapewnienia dobrego zdrowia i samopoczucia klientów. Firma oferuje całą gamę produktów z konopi indyjskich. Oferuje także w różnych wariantach rośliny dla klientów o zindywidualizowanych potrzebach (Curaleaf, b.d.). W ten sposób spółka chce trafić do jak największej liczby odbiorców. Biorąc pod uwagę skalę jej funkcjonowania, w 2022 roku jej przychód wyniósł 1,31 mld dolarów. Można powiedzieć, że Curaleaf dobrze zaspokaja popyt na lokalnym rynku sprzedaży wyrobów z marihuany. Swoim działaniem przyczynia się do wzrostu gospodarczego. Zapewnianie miejsc pracy i płacenie podatków to podstawy przedsiębiorczości produktywnej. Równocześnie firma wpływa pozytywnie na rozwój społeczny i gospodarczy otoczenia poprzez tworzenie nowych segmentów rynku marihuany i dostarczanie dóbr służących poprawie ogólnego dobrobytu i samopoczucia ludzi. Firma stara się minimalizować szkodliwe skutki zażywania substancji dotyczące jej biorców. Nadmierne zażywanie marihuany wiąże się z konsekwencjami, takimi jak uzależnianie lub problemy zdrowotne. Możliwość wystąpienia szkodliwych skutków konsumpcji dóbr zawierających marihuanę motywuje firmę do podejmowania działań prewencyjnych, czyli edukacji dotyczącej świadomej konsumpcji i ostrzegania użytkowników przed ryzykiem.

Równolegle spółka musi stosować się do obowiązujących regulacji i posiadać certyfikaty niezbędne przy sprzedaży marihuany. W branży konopi indyjskich wymaga się wiele licencji, które musi uzyskać każda spółka. Dzięki takim działaniom konsument jest chroniony przez agencje publiczne przed oportunistycznymi zachowaniami producentów. Curaleaf, podobnie jak inne firmy działające na rynku marihuany, posiada wymagane licencje. Efektywne instytucje, czyli egzekwowanie norm i zasad poprzez ochronę umów, wymaganie i kontrolowanie licencji i certyfikatów sprzyjają produktywnej przedsiębiorczości. Curaleaf deklaruje bezpieczeństwo, skuteczność i dobrą jakość konopi indyjskich. Przedsiębiorstwo edukuje, poszerza świadomość i wiedzę użytkowników oraz uczy zdrowej i zrównoważonej konsumpcji marihuany. Spółka prowadzi badania oraz zajmuje się orzecznictwem opartym na konopiach indyjskich. Firma bierze udział w różnego rodzaju wydarzeniach zbiorowych. Działania społeczne spółki to zbiórki krwi, darowizny dla budżetów stanów

lokalnych oraz posiłki dla bezdomnych. Spółka zachęca konsumentów do kreatywności, aktywności fizycznej, rozwoju kulinarnego oraz inspiracji muzyką (Curaleaf, b.d.). Z gospodarczego i społecznego punktu widzenia generuje ona dużo korzyści nie tylko producentom, ale również konsumentom i ich otoczeniu, stając się firmą prowadzącą działalność o charakterze przedsiębiorczości produktywnej w rozumieniu Baumola.

2.2. Studium przypadku – spółka Cresco Labs

Spółka Cresco Labs została założona w stanie Illinois i prowadzi działalność na terenie wielu regionów, gdzie marihuana jest legalna. Zajmuje się produkcją i dystrybucją konopi indyjskich. Posiada licencje i certyfikaty wymagane do prowadzenia bezpiecznej działalności. Mając na uwadze, że jeżeli uprawa, produkcja i sprzedaż nie są kontrolowane, egzekwowanie norm i standardów nie jest efektywne i nie wymaga się licencji, to stwarzają się warunki do wykorzystania asymetrii informacji, co może dawać możliwość zaistnienia pokusy nadużycia i stosowania nieuczciwych praktyk przez przedsiębiorstwa.

Ta pionowo zintegrowana firma kontroluje jakość na każdym etapie procesu od nasion do sprzedaży. W niektórych częściach kraju ma wyłączność na dystrybucję produktów. Produkty Cresco Labs hurtowo sprzedawane są w ponad 700 przychodniach na terenie całego kraju. Jeżeli chodzi o sprzedaż detaliczną, to grupa Cresco Labs jest właścicielem 63 aptek, w których sprzedaje swoje produkty. Te punkty sprzedaży służą również jako centrum wprowadzania innowacji i miejsce do komunikowania się z konsumentami. Sunnyside to nowy rodzaj sklepów z konopiami indyjskimi, gdzie sprzedaje się wyroby zawierające marihuanę, które mają wpływać na dobre samopoczucie i zdrowie. Sklepy oferują susz, waporyzatory do suszu, artykuły spożywcze i gotowe jonity. Cały asortyment jest opodatkowany. W Stanach Zjednoczonych można wyróżnić kilka rodzajów opodatkowania marihuany. W znacznej większości przypadków obciążenia podatkowe składają się z opłat od sprzedaży detalicznej (*retail sales tax*). Podatek ten występuje w większości stanów i ma stałą stawkę na większość towarów. Podatek akcyzowy (*excise tax*) również doliczany jest do ceny detalicznej. Jeżeli mamy do czynienia z marihuaną sprzedawaną do celów rekreacyjnych, to podatek akcyzowy wynosi 13%. Z kolei podatek od sprzedaży hurtowej (*wholesale sales tax*) doliczany jest do ceny przy dystrybucji hurtowej. Obciążenia podatkowe towarzyszą firmie na różnych etapach dystrybucji i ostatecznie składają się na końcową cenę marihuany (Woźniak, 2021). Z drugiej strony podatki płacone od sprzedaży to dodatkowe wpływy do budżetu. Stan Illinois finansuje z tych pieniędzy budżety lokalne i wydatki stanowe, programy odwykowe dla osób uzależnionych nie tylko od marihuany, ale również od alkoholu i narkotyków twardych. W Illinois przeznaczają się środki także na zdrowie psychiczne i edukację. Tak jak już zauważył to Baumol, przedsiębiorczość staje się produktywna, kiedy przynosi korzyści nie tylko przedsiębiorcy, ale również społeczeństwu i gospodarce.

Cresco Labs wyszło z inicjatywą projektu „SEED”, który ma na celu zapewnienie rozwoju edukacji i równego dostępu społeczeństwa do informacji. Spółka deklaruje chęć zniwelowania niedoskonałości rynku, jaką jest asymetria informacji, oraz chce motywować społeczeństwo do zdobywania umiejętności, wiedzy oraz podejmowania pracy lub zakładania firm w tej branży. Firma współpracuje z uniwersytetami w celu opracowania programu nauczania skoncentrowanego na konopiach indyjskich i z lokalnymi agencjami oraz organizacjami społecznymi w celu sponsorowania wydarzeń. Program „SEED” składa się z praktycznych porad i rozwiązań, które zdaniem spółki pomogą uczynić przemysł konopi indyjskich wysoce zróżnicowanym obszarem do tworzenia miejsc pracy. Spółka przyczynia się do wysokich wyników, jakie zanotowano w 2020 roku w stanie Illinois. Przychody podatkowe wyniosły tam 52 mln dolarów i przewyższyły te ze sprzedaży alkoholu (Crescolabs, b.d.). Wynika z tego, że jest to używka zyskująca na popularności. Funkcjonowanie w ramach rynku marihuany może mieć duży potencjał dla rozwoju gospodarki i społeczeństwa. Produktywna przedsiębiorczość dotyczy firm, które wywierają pozytywny wpływ na swoje otoczenie poprzez dawanie dobrze płatnej pracy, przekazywanie datków na cele charytatywne, finansowanie projektów edukacyjnych, ale również płacenie podatków czy zwiększanie wartości PKB kraju dzięki legalnej działalności przedsiębiorstwa. Wynika z tego, że działania firmy Cresco Labs wpływające na rozwój świadomości i dobrobytu społeczeństwa oraz legalne prowadzenie spółki świadczą o produktywnym charakterze jej przedsiębiorczości.

3. Przedsiębiorczość destrukcyjna na rynku marihuany w Stanach Zjednoczonych

Wprowadzenie regulacji dotyczących konsumpcji i posiadania marihuany w Stanach Zjednoczonych było uwarunkowane dyskryminacją rasową i kulturową, powszechną w latach 60. i 70. XX wieku. Delegalizacja miała uderzyć w pacyfistów, czyli ruch hipisów i osoby rasy czarnej i latynoskiej (Peoples-Stokes, 2019). Dyskryminacja kulturowa i rasowa nadal trwa w niektórych stanach.

W tych częściach kraju, w których marihuana jest nielegalna, jeszcze przed wprowadzeniem nowych przepisów osoby rasy czarnej i latynoskiej były częściej aresztowane za jej posiadanie niż osoby rasy białej, mimo zbliżonej ilości konsumowanej substancji. „Narkomani w USA stanowią 13% czarnej i 12% białej populacji. Wśród osób aresztowanych za narkotyki Afroamerykanów jest 40%, wśród skazanych – 55%, a wśród odsiadujących wyroki – 75%” (Peoples-Stokes, 2019). W październiku 2022 r. prezydent USA J. Biden zainicjował zmiany w klasyfikacji marihuany jako narkotyku, która do tej pory była przyrównywana do LSD, heroiny czy fentanylu. W związku z tymi zmianami ułaskawionych zostało 6500 osób skazanych za posiadanie marihuany. Zdaniem prezydenta osoby z przeszłością dotyczącą marihuany mogą być wykluczane społecznie. Może to skutkować bezrobociem, bezdomnością, a nawet pozbawieniem możliwości edukacji (Money.pl, 2022). Zakup narkotyku,

mimo legalizacji, pod kątem prawnym pozostaje poza zasięgiem osób nieletnich. W 2019 roku aresztowano 4718 osób, które posiadały marihuanę. W tym okresie substancja była już zalegalizowana w 11 stanach. Z kolei w 2020 roku w USA zostało aresztowanych 5000 osób, mimo że lista powiększyła się o trzy stany, w których zalegalizowano produkcję i konsumpcję narkotyku (CNBS, 2021). Aresztowania te oznaczają, że skutki korzystania z używek na czarnym rynku dosyć mocno odbijają się na życiu jej użytkowników. Nielegalni handlarze marihuany działają destrukcyjnie, a tym samym hamują rozwój społeczny i gospodarczy. Ich działania narażają życie i zdrowie konsumentów, a unikanie płacenia podatków oraz nielegalna działalność pośrednio powodują obciążenia organów władzy.

Marihuana nadal pozostaje całkowicie nielegalna w 13 następujących stanach: Georgia, Idaho, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Nebraska, Karolina Północna, Karolina Południowa, Tennessee, Teksas, Wisconsin, Wyoming. Substancja jest legalna do użytku medycznego w 16 stanach, którymi są: Alabama, Arkansas, Dakota Południowa, Dakota Północna, Delaware, Floryda, Hawaje, Luizjana, Minnesota, Missisipi, New Hampshire, Ohio, Oklahoma, Pensylwania, Utah i Wirginia Zachodnia (Woźniak, 2021), a w siedmiu pozostaje dekryminalizowana. Przez ostatnie lata rozwijała się bardzo dochodowa branża. Średnia cena za 1 gram marihuany w stanach, w których jest legalna, to 11,64 dolara (Woźniak, 2021). Przy kursie z 3 kwietnia 2023 roku jest to niecałe 50 złotych. Mimo nałożenia podatków jest to cena bardzo zbliżona do ceny występującej na polskim czarnym rynku. Wysokie przychody w stanach z zalegalizowaną marihuaną pokazują zatem skalę wielkości grupy odbiorców i zapotrzebowanie na ten produkt. Zauważyć można, że część społeczeństwa w USA korzystała z marihuany, korzysta i będzie korzystać. Preferencje konsumentów narzucają więc popyt. W stanach, w których substancja nie jest zalegalizowana, popyt ten dalej występuje i nie jest on zaspokajany przez wprowadzoną tam prohibicję, co w konsekwencji powoduje spadek jakości produktu, wzrost przestępczości i aresztowań, brutalizację sił policyjnych czy zwiększanie mocy narkotyków, czyli stężenia THC w marihuanie (Sieroń, 2021). A. Sieroń w swoim raporcie zauważa, że „na wolnym rynku istnieje raczej odwrotna tendencja do zmniejszania siły oddziaływania legalnych używek oraz substytucji mocniejszych alkoholi słabszymi” (Sieroń, 2021). Wskutek regulacji uniemożliwiających zaspokajanie popytu na marihuanę tworzą się warunki do powstania czarnego rynku, który destrukcyjnie wpływa na rozwój społeczno-gospodarczy (Sieroń, 2021). Prohibicja wprowadzona w latach 1919-1933 w Stanach Zjednoczonych miała więcej skutków negatywnych niż pozytywnych. Jej szkodliwymi konsekwencjami były nielegalna produkcja alkoholu, rozwój przestępczości zorganizowanej oraz wzrost wskaźnika zgonów w okresie obowiązywania prohibicji (Tulik i in., 2017).

Marihuana sprzedawana na niekontrolowanym czarnym rynku może zawierać niebezpieczne substancje, za pomocą których sprzedawca zwiększa wagę rośliny. Może to wpływać na zdrowie lub życie konsumentów. Proces kształtowania się przepisów oraz nieefektywnie działające instytucje w konkretnych stanach wpływają na

to, czy na danym rynku w kraju dominuje przedsiębiorczość produktywna czy destrukcyjna. Normy społeczne i prawne oraz mechanizmy ich egzekwowania kształtują to, co dzieje się w otoczeniu przedsiębiorstw. Kiedy instytucje są nieefektywne, mamy do czynienia z mniejszym zaufaniem do ludzi i prawa, a koszty transakcyjne nie tylko producentów, ale i konsumentów są znacznie wyższe. Konsekwencją może być zwiększenie ryzyka wystąpienia nieuczciwych praktyk ze strony dystrybutorów i producentów.

4. Skutki społeczno-gospodarcze odmiennych regulacji

Wprowadzenie marihuany do sprzedaży jako legalnego dobra pozwala na stworzenie bardzo dochodowej branży. Dzięki przedsiębiorczości produktywniej i opodatkowanej działalności spółek generowane są duże kwoty, które mogą być przeznaczane na rozwój przedsiębiorstw i inwestycje w ich otoczenie.

Zmiana klasyfikacji marihuany pozwala na poprawę wizerunku negatywnie odbieranego społecznie narkotyku. Jeżeli inna klasyfikacja została by wprowadzona na poziomie federalnym, mogłoby to odblokować możliwość wejścia na giełdę przyszłym przedsiębiorstwom z całego kraju oraz ustanowienie przepisów dotyczących użytkowania narkotyku. Równoległe stworzyłoby to warunki do wejścia na rynek firmom zagranicznym, co rozwinęłoby ten rynek, doprowadzając do wzrostu konkurencji i spadku ceny marihuany (Money.pl, 2022).

Używką ta często jest stosowana jako lek. Gdy wszystkie inne sposoby leczenia zawodzą, próbuje się wtedy leczenia marihuaną. Dobrze sprawdza się przy łagodzeniu objawów depresji, osłabiana silnych bóli lub stanów zapalnych, substancja poprawia apetyt i jakość snu. Marihuana medyczna jest coraz częściej przepisywana wielu potrzebującym pacjentom. W stanach z legalną marihuaną organy państwowe działają efektywniej, a dodatkowo do ich budżetów wpływają podatki z jej sprzedaży. Legalny zakup marihuany jest znacznie bezpieczniejszy. Legalność branży pozwala także na eliminację czarnego rynku oraz umożliwia stanom oszczędności z tytułu redukcji kosztów społecznych. Takimi kosztami są opieka zdrowotna, egzekwowanie konsekwencji prawnych oraz ochrona dzieci i młodzieży. W tych stanach zaspokajane są potrzeby społeczne oraz generowane koszty pozostają znacznie niższe. Wpływa to więc stymulująco na rozwój społeczny otoczenia (Woźniak, 2021).

W wielu stanach wskutek legalizacji podatki ze sprzedaży konopi indyjskich trafiają do ich budżetów. Są to duże kwoty, które rozdysponowuje się w różnoraki sposób. W Nowym Jorku część wpływów będzie przeznaczona na restrukturyzację rejonu miasta, w którym zamieszkują osoby czarne. W stanie Kalifornia z wpływów z tych podatków pokrywane są koszty badań i regulacji. 60% pozostałej kwoty przeznaczane jest na programy antynarkotykowe dla najmłodszych. 20% przekazywane jest na programy środowiskowe i pozostałe 20% wydawane na bezpieczeństwo publiczne (Woźniak, 2021). Stan Waszyngton przeznacza wpływy z podatków na inwestycje w badania oraz zdrowie i edukację mieszkańców. Kolorado rozdziela wpływy

i 90% z nich trafia do budżetu stanowego, a pozostałe 10% jest do dyspozycji władz lokalnych. Z budżetu stanu część środków finansowych trafia do szkół publicznych, część zasila budżet ogólny, a pozostałe pieniądze przeznaczane są na fundusz finansujący remonty i budowę pałaców edukacyjnych. Wspominany we wcześniejszej części pracy stan Illinois z podatków finansuje odwyki i poświęca spory kapitał na wsparcie samopoczucia i psychiki obywateli oraz edukację publiczną. Z kolei stan Oregon z tych środków finansuje szkoły, dba o zdrowie psychiczne mieszkańców, walczy z różnego rodzaju uzależnieniami oraz finansuje wydatki policji. Niektóre stany, takie jak Nevada, odkładają całą kwotę na fundusz, który może się przydać w kryzysowych sytuacjach w przyszłości (Woźniak, 2021). Dodatkowo w stanach, w których marihuana została zalegalizowana, zauważyć można, że mniej środków pieniężnych trafia do zorganizowanej przedsiębiorczości i dochodzi do mniejszej ilości przestępstw.

W stanach, gdzie konopie indyjskie nie są legalne, policja i sądownictwo są obciążone dodatkowymi kosztami. Czas oraz środki pieniężne w dużej ilości są przeznaczane na egzekwowanie norm i przepisów. Jest to obciążające dla wymiaru i nie przynosi oczekiwanych efektów w przypadku marihuany. Czas tracony na ściganie użytkowników marihuany mógłby być przeznaczony na skupienie się na innych, poważniejszych przestępstwach. Władze publiczne ponoszą wysokie koszty walki z czarnym rynkiem. Są to miliony przeznaczane na działania policji i wymiaru sprawiedliwości. W taki sposób podważane może być zaufanie obywateli USA do prawa i organów je egzekwujących.

Marihuana wywiera wpływ na funkcjonowanie organizmów użytkowników. Badania pokazują, że regularni konsumenci mają gorszą pamięć niż osoby niekorzystające z substancji. Do trzech godzin od zażycia marihuany wzrasta akcja serca, przez to substancja może być niebezpieczna dla osób z chorobami kardiologicznymi. Palenie marihuany, jak każdej innej substancji, powoduje szkody w płucach. Konopie indyjskie, choć są mniej uzależniające od twardych narkotyków, to szacuje się, że do 10% populacji stosującej marihuanę długoterminowo uzależnia się (Woźniak, 2021). Działania te nie poprawiają dobrobytu społecznego, lecz nawet mogą być destrukcyjne dla społeczeństwa i gospodarki. Uzależnienia i negatywne społeczne skutki zażywania marihuany pokazują, że społeczeństwo może również być zagrożone i proces legalizacji musi odbywać się pod ścisłą kontrolą. Spożywanie marihuany jako używki budzi wiele emocji, zwłaszcza u osób, które zostały przez taki nałóg uszkodzone. Oznacza to, że działania przedsiębiorstw powinny być zaplanowane i przeprowadzone w zrównoważony sposób, tak aby redukować negatywne efekty zewnętrzne wywierane na konsumentów i ich otoczenie. Przykładem takich praktyk jest edukacja społeczeństwa dotycząca świadomej konsumpcji oraz przyczynianie się do kampanii działających na korzyść otoczenia społecznego i gospodarczego podmiotów. W Stanach Zjednoczonych można zaobserwować społeczne poparcie dla konopi indyjskich. Poparcie odnośnie do legalizacji marihuany na poziomie federalnym deklaruje ponad 60% dorosłych Amerykanów. Według rządowego bada-

nia z 2018 roku obywatele w wieku 18-25 lat byli największą grupą użytkowników marihuany w USA, a z konopi indyjskich korzystało około 22% tej grupy wiekowej. W części społeczeństwa powyżej 26. roku życia niecałe 9% zażywało tę substancję. Z kolei w grupie nastolatków w wieku 12-17 lat prawie 7% korzystało z marihuany. Wynika z tego, że w 2018 roku około 30 mln Amerykanów było konsumentami marihuany (Woźniak, 2021). W ciągu ostatnich kilkunastu lat stosunek społeczny do marihuany w USA uległ zmianie. Konopie indyjskie zyskują na popularności. Współcześnie poparcie dla legalizacji marihuany na poziomie federalnym jest powszechne wśród osób wyznających różne poglądy polityczne oraz będących w różnym wieku. W 2018 roku około połowa konserwatystów i osób powyżej 65. roku życia oznajmiła, że wspierają zmiany prawne dotyczące konopi indyjskich (Woźniak, 2021).

5. Podsumowanie

Konopie indyjskie są narkotykiem miękkim i zdaniem specjalistów są mniej szkodliwe od alkoholu, papierosów czy nawet cukru. W Stanach Zjednoczonych są traktowane jako używka poprawiająca samopoczucie. Marihuana wykorzystywana jest coraz częściej jako lek.

Warto jednak mieć na uwadze, że marihuana może uzależniać i być niebezpieczna w nadmiarze oraz może być szkodliwa dla nierozsądnych użytkowników. W przypadku marihuany w USA korzyści ze zmian regulacji i legalizacji substancji wydają się znacznie przewyższać sumy, jakie są przeznaczane w stanach, w których substancja jest nielegalna, na egzekwowanie prawa. Skutki oddziaływań odmiennych regulacji dotyczących marihuany można zauważyć w wielu wymiarach życia społecznego i gospodarczego w USA. W rozumieniu Baumola wpływ, jaki przedsiębiorstwo wywiera na otoczenie determinuje charakter jego przedsiębiorczości. Można więc powiedzieć, że w sytuacji występującej w USA to organy władzy, a nie sami przedsiębiorcy, mają wpływ na to, czy ich działania na rynku marihuany będą produktywnie czy wyniszczające. Stwierdzić można, że biorąc pod uwagę tylko pozytywny wpływ na rozwój gospodarczy kraju legalizacja wszystkich produktów i usług z czarnego rynku byłaby opłaczalna. Można domyślić się łatwo, że handel ludźmi, organami czy nawet prostytutką byłyby dochodowymi branżami. Jednakże w przypadku marihuany zmiana regulacji i legalizacja wywierają korzystny wpływ nie tylko na przychody przedsiębiorstw, rozwój gospodarczy i społeczny, ale również otoczenie podmiotów gospodarczych. Według definicji Baumola działania przedsiębiorstw na rynku legalnej marihuany można uznać za przedsiębiorczość o charakterze produktywnym. Z kolei podmioty na czarnym rynku w stanach, w których substancja jest nielegalna, prowadzą działalność o charakterze destrukcyjnym.

Literatura

- Baumol, W. J. (1990). Entrepreneurship: Productive, Unproductive, and Destructive. *Journal of Business Venturing*, 9(5), 893-921.
- Becker, G. S. (1983). A Theory of Competition Among Pressure Groups for Political Influence. *The Quarterly Journal of Economics*, 98(3), 371-400.
- Borkowska, B. (2013). Regulacja – wartości – ramy instytucjonalne. *Ekonomia*, 4(25), 198-209.
- CNBS. (2021, 14 maja). *Raport DEA: czarny rynek marihuany w USA wciąż silny*. Pobrano 1 lutego 2023 z <https://cnbs.pl/raport-dea-czarny-rynek-marihuany-w-usa-wciaz-silny/>
- Crescolabs. (b.d.). *We're on a Mission to Normalize, Professionalism and Rrevolutionize Cannabis*. Pobrano 1 kwietnia 2023 z www.crescolabs.com
- Curaleaf. (b.d.). *About Us*. Pobrano 1 kwietnia 2023 z <https://curaleaf.com/about-curaleaf>
- Fakty Konopne. (2023, 13 stycznia). *Osoby mieszkające w stanach, w których marihuana jest legalna, mają niższe wskaźniki zaburzeń związanych z używaniem alkoholu*. Pobrano 1 kwietnia 2023 z <https://faktykonopne.pl/legalizacja-marihuany-prowadzi-do-zmniejszenia-wskaznikow-alkoholizmu>
- Kirzner, I. M. (1973). *Competition and Entrepreneurship*. University of Chicago Press.
- Klimczak, B. (2015). *Mikroekonomia*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu.
- Knight, F. H. (1921). *Risk, Uncertainty and Profit*. Houghton Mifflin Company.
- Legalizacja konopi. (2021, 17 lipca). *Dlaczego marihuana jest nielegalna: historia kryminalizacji konopi*. Pobrano 27 września 2023 z <https://legalized.pl/dlaczego-marihuana-nielegalna/>
- Money.pl. (2022, 7 października). *Biden zdecydował. Chodzi o marihuanę*. Pobrano 1 lutego 2023 z <https://www.money.pl/gospodarka/biden-zdecydowal-chodzi-o-marihuane-6820491313474400a.html>
- Obiektywizm. (b.d.). *Niedoskonałości państwa, niedoskonałości rynku – który problem jest poważniejszy?* Pobrano 10 sierpnia 2023z <https://obiektywizm.pl/niedoskonosci-panstwa-niedoskonosci-rynku-ktory-problem-jest-powazniejszy-omowienie-na-przykladzie-chin/>
- Peoples-Stokes, C. (2019, 18 maja). *Rynek THC w USA, czyli nowy zielony ład*. Newsweek. Pobrano 21 marca 2023 z <https://www.newsweek.pl/swiat/rynek-marihuany-i-thc-w-usa-czyli-nowy-zielony-lad/47cpvcq>
- Schumpeter, J. A. (1976). *Capitalism, Socialism and Democracy (1st ed.)*. Routledge.
- Sieroń, A. (2021). *Katastrofa prohibicji narkotykowej*. Instytut Edukacji Ekonomicznej im. Ludwiga von Misesa.
- Solek, A. (2006). Regulacja rynków przez państwo w teorii ekonomii. *Zeszyty Naukowe*, (728), 5-20.
- Stigler, G. J. (1971). The Theory of Economic Regulation. *The Bell Journal of Economics and Management Science*, 2(1), 3-21.
- Śliwa, O. (b.d.). *Rynek niedoskonały*. Encyklopedia zarządzania. Pobrano 10 sierpnia 2023 z https://mfiles.pl/pl/index.php/Rynek_niedoskona%C5%82y
- Tulik, N., Paluszkiwicz-Misiaczek, M. i Kuś, R. (2017). *Spółeczne skutki wprowadzenia prohibicji*. Repozytorium Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- VapoManiak. (2021, 2 lipca). *Biden i federalna legalizacja: co dalej z marihuaną w USA?* Pobrano 1 lutego 2023 z <https://vapomaniak.pl/biden-i-federalna-legalizacja-co-dalej-z-marihuana-w-usa/>
- Where's Weed. (b.d.). *Marijuana Lobbying: What You Need to Know*. Pobrano 1 kwietnia 2023 z <https://wheresweed.com/blog/politics/2020/oct/marijuana-lobbying-what-you-need-to-know>
- Woźniak, M. (2021, 13 grudnia). *W jakich stanach marihuana jest legalna? USA a podatki, przepisy i dozwolone ilości*. Hemplo. Pobrano 1 kwietnia 2023 z <https://hemplo.pl/informacje/usa/legalna-marihuana-w-usa-podatki-przepisy-i-dozwolone-ilosci/>

The Types of Entrepreneurship in the United States Cannabis Market

Abstract: This study investigated social and economic effects of the development of the U.S. Marijuana Market caused by the legalization of the production and consumption of the drug in individual states. W. Baumol in his concept describes types of entrepreneurship in terms of the effects and impact of enterprises on the environment and socio-economic development. He discerned productive, unproductive and destructive types of entrepreneurship. The introduction and modification of legal regulations regarding the production, trade and distribution of marijuana in the country has a great impact on the interpretation of the effects of business activities. Interest groups have a significant impact on the legislative process regarding marijuana and other drugs in the United States. The U. S. marijuana market is growing, and its dynamic development affects the environment. Companies operating in this market have both a positive and negative impact on society and the economy. The legal production and consumption of marijuana contributes to the reduction of the black market and increases revenues to state budgets from sales taxes. This money is spent to finance drug and alcohol addiction treatment, school building, marijuana education, etc. Marijuana consumption improves the overall well-being of consumers. On the other hand, excessive and unreasonable use leads to addiction or health problems. To sum up, in some situations it is the authorities, not the entrepreneurs themselves, who have an impact on whether their actions on the market will be productive or destructive. The interest groups demand regulation of the law, which contributes to creating the market and causes changes in society and the economy.

Keywords: regulation, drug markets, marijuana, entrepreneurship